

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Средняя общеобразовательная школа № 2» а.Ассоколай

Согласовано:
Зам. дир. по УВР
Емтыль Р. Х. _____
« ____ » _____ 20__ год

Утверждаю:
Директор МБОУ СОШ №2
Богус С.Р. _____
« ____ » _____ 20__ год

Рабочая программа

учителя Шхалаховой Сусаны Алиевны

по предмету адыгейская литература

на 2023-2024 учебный год

количество часов в неделю 2

Составлена по учебнику: Реджэнхэу тхыль 4 кл

Автор Ф.Н. Апиш

Соответствует требованиям начального общего образования

УЩЫЗЫГЪЭГЪУАЗ

Еджап1эм пшъэрылъ шъхьа1эу и1эр к1элэеджак1охэм ш1эныгъэ дэгъухэр аригъэгъотынхэр, 1офш1эныр ш1у аригъэльэгъуныр, шэн1эдэб дахэхэр ахильхьанхэр, якъэралыгъо фэшьыпкъэхэу ып1унхэр ары.

А пшъэрылъхэм язэш1охынк1э адыгабзэм мэхьанэ ин дэдэ и1. Еджэныр зырагъэжъак1эк1э яныдэльфыбз ары ны1эп к1элэц1ык1ухэр зэрыгушцы1эхэрэр. Зэк1э аш1оигъор, дунаим хэш1ык1эу фыря1эр, ц1ыфхэм язэфышцытык1э ехьыл1агъэу аш1эрэр къызэра1орэр адыгабзэр ары. Наукэм зэрэхигъэунэфык1ыгъэмк1э, ныдэльфыбзэмрэ акъылым ихэхьонрэ лъэшэу зэпхыгъэх.

К1элэц1ык1умэ ш1эныгъэ агъотынымк1э, яакъыл хэхьонымк1э, яжабзэ гъэбаигъэнымк1э ныдэльфыбзэр амалыш1у.

К1элэеджак1охэм къэзыуцухьэрэ дунаим хэш1ык1эу фыря1эм зэрэхагъахьорэм имызакъоу, урысыбзэр зэрагъэш1энымк1и, нэмык1 предметэу адыгабзэк1э ублэп1э классхэм ащызэрагъаш1эхэрэр (хьисапыр, природэш1эныгъэр, нэмык1хэр) нахь тэрэзэу къагуры1онхэмк1и ныдэльфыбзэмк1э ш1эныгъэу агъотыгъэхэр 1эубытып1э афэхьух.

К1элэеджак1охэм дунаеу зыхэтыр къагуры1онымк1и, ш1эныгъэ лъап-сэхэр а1э кыхьанхэмк1и, п1уныгъэ тэрэз агъотынымк1и ныдэльфыбзэм амал инхэр къетых.

Ныдэльфыбзэм ш1уагъэу къытырэр нахь гъэлъэшыгъэным пае, ащ зэрэрагъаджэрэр нахь тэрэзэу зэхэщэгъэн, урок пэпчъ нахь ш1эныгъэ куу къытэу гъэпсыгъэн фае.

Адыгабзэм изэгъэш1энк1э пшъэрылъ шъхьа1эхэр:

- к1элэц1ык1ухэм бгъу пстэумк1и хэхьоныгъэ аш1ыным лъапсэ фэш1ыгъэныр;

- имэхьанэ къагуры1озэ 1упк1эу ык1и псынк1эу къеджэнхэм, хэмыукъохэу тхэнхэм, жэбзэ дахэ а1ульы хьуным афэгъэхьыгъэ амалхэр ягъэгъотыгъэнхэр;

- дунаеу зыхэтхэр нахьыш1оу къагуры1оу, апкъышъолк1э пытэхэу, адыгэгъэ-ц1ыфыгъэ зек1ок1э дахэмрэ 1эдэбымрэ яшэнхэу ш1ыгъэныр;

- яныдэльфыбзэ ш1у альэгъоу, агъэлъап1эу, лъэпкъ гушхуагъэр ахэльэу, адыгэмэ якультурэ хэш1ык1 фыряб1эу, дэир шагъэзыеу, дахэр къагуры1оу, дэгъоу еджэхэу, ш1уагъэ къэзытырэ общественнэ 1офш1эным фэщагъэхэу, ч1ыгум дэлэжьэнхэр ш1у альэгъоу п1угъэнхэр.

Апэрэ-япл1энэрэ классхэм адыгабзэмк1э

япрограммэ цэу зэхэты:

1. Еджэк1э-тхак1э ягъэш1эгъэныр. Унэм щеджэнымрэ жабзэм ихэгъэхьонрэ.

2. Классым ык1и унэм ащеджэнымрэ жабзэм ихэгъэхьонрэ.

3. Грамматикэр, тхак1эр, жабзэм ихэгъэхьон.

Мыхэр зэк1э зэзыпхыхэу, анахь мэхьанэ лъапсэу шытыр жабзэм хэгъэхьогъэныр ары. Адыгабзэм изэгъэш1эн шэпхъэ гъэнэфагъэ хэльэу, зэк1элъык1ок1э тэрэз и1эу зэхэщэгъэнымк1э ащ инэу иш1уагъэ къэк1ошт.

Адыгабзэм ипрограммэ анахьэу къыдилъытэхэрэр:

- к1элэц1ык1ухэм дунээеплъык1э тэрэз я1э зэрэхьуным тегъэп-сыхьагъэу, аныбжь елгытыгъэу ш1эныгъэхэр а1эк1эгъэхьэгъэнхэр;

- к1элэеджак1охэм еджэнымк1э къулайныгъэу я1эм хэгъэхьогъэныр, адыгэ шэн-зэхэтык1э шапхьэхэр агъэцэк1энхэм егъэсэгъэнхэр.

Программэр анахьэу зытегъэпсыхьагъэр к1элэеджак1охэм яегъэджэнк1э щы1э ш1ык1эхэр нахьыш1оу гъэфедэгъэнхэр:

- к1элэеджак1охэм яамалхэр, зыфэщагъэхэр нахь игъэк1отыгъэу кыдэлъытэгъэнхэр, нэбгырэ пэпчъ ек1ол1эк1э шъхьаф зэрищык1агъэм к1элэегъаджэхэр кыпкырык1ынхэр арых.

Егъэджэн-п1уныгъэ лъэныкъомк1э 1офэу адаш1эрэр илъэсих зыныбжь к1элэц1ык1ухэм кызырэямыхьылъэк1ыным тегъэпсыхьагъэу апэрэ классым щызэхашцэрэ урокхэм як1ыхьагъэ такыкь 35-м къемыхьумэ нахь тэрэзэу ары зэралъытэрэр.

ЕДЖЭК1Э-ТХАК1Э ЯГЪЭШ1ЭГЪЭНЫР, УНЭМ ЩЕДЖЭНХЭР, ЖАБЗЭМ ИХЭГЪЭХЪОН

Адыгабзэр ягъэш1эгъэнымк1э сыхьат пчъагъэу класс пэпчъ тхъемафэм кык1оц1ы и1эщтымрэ ар зэк1эмк1и илъэс еджэгъум зэрэхъурэмрэ мыщ фэдэх:

Классхэр	Тхъемафэм кык1оц1		Зэк1эмк1и илъэс еджэгъум	
	грамматикэр	еджэныр	грамматикэр	еджэныр
апэрэ	5	-	160	-
ят1онэрэ	2	3	68	102
ящэнэрэ	3	2	102	68
япл1анэрэ	2	2	68	68

Мыщ нэмык1 сыхьат пчъагъэ зэрыт учебнэ план еджап1эм хихыны фит. Арышъ, ащ фэдэу нэмык1 учебнэ планэу кыыхахырэм адыгабзэм (грамматикэм, еджэным, жабзэм ихэгъэхъон) изэгъэш1эн пэ1ухьанэу кыдилъытэрэ сыхьатхэр класс пэпчъ нахьыбэми е нахь мак1эми кыдилъытэхэзэ, мы программэхэр к1элэегъаджэм ыгъэфедэнхэ е нахь тэрэзэу ылъытэрэ программа ежъ зэхигъэуцони 1оф риш1эн ылъэк1ыщт.

Илъэсих зыныбжь к1элэц1ык1ухэм яныдэлъфыбзэ хэт макъэхэмрэ ахэр кызырагъэлъэгъорэ буквэхэмрэ ягъэш1эгъэнхэм, адыгабзэк1э еджэхэу, тхэхэу егъэсэгъэнхэм илъэс псау пэ1охьэ. А уахътэм кык1оц1ы к1элэц1ык1ухэм бзэм хэт макъэхэр зэхамыгъэк1уак1эхэу, тэрэзэу зэхэхэу ык1и къа1охэу егъэсэгъэнхэ фае. Ар лъапсэ афэхъузэ, еджэк1э-тхак1эм изэгъэш1энк1э апэрэ къулайныгъэхэр к1элэц1ык1ухэм а1эк1ахьэх.

Рагъаджэхэ, экскурсиехэр зэхашцэхэ, зыгорэм лъагъаплъэхэ зыхъук1э, к1элэц1ык1ухэм къэзыуцухьэрэ дунаим хэш1ык1эу фыря1эм нахь зеушъомбгъу, гущы1эу аш1эрэм ипчъагъэ хэхъо, яжабзэ нахь чаны мэхъу.

Еджэк1э-тхак1э зыщарагъэш1эрэ урокхэм к1элэеджак1охэм бгъу пстэумк1и хэхъоныгъэ щаш1ынымк1э, ныбджэгъуныгъэ ахэльэу, зэгуры1охэу, 1офш1эныр як1асэу, еджэныр ш1у альэгъоу п1угъэнхэмк1э инэу яш1уагъэ къэк1он фае.

Еджак1эрэ тхак1эрэ дэгъоу арагъэш1энымк1э инэу зиш1уагъэ къэк1оштыр к1элэц1ык1ухэм макъэхэр тэрэзэу зэхыхэхэу (зэхамыгъэк1уак1эхэу гущы1эм ык1и пычыгъом ахэт макъэхэр кыыхагъэшцхэу, язэк1элъык1уак1эк1э хагъэунэфык1эу), зэхэугуфык1ыгъэу ык1и икьук1э амакъэ 1этыгъэу, тэрэзэу гущы1эхэр, пычыгъохэр, макъэхэр къа1онхэ альэк1эу егъэсэгъэнхэр ары.

Еджэк1э-тхак1э зыщарагъаш1эрэ урокхэм ащагъотыгъэ ш1эныгъэхэмрэ къулайныгъэхэмрэ унэм щеджэнэу зэхашцэхэрэм ащагъэфедэх.

Еджэк1э-тхак1э арагъаш1э зыхъук1э унэм щеджэным тхъемафэм изы урок горэм щыцэу такыкь 15 - 17 пэ1уагъахьэ.

КЛАССЫМ ЫК1И УНЭМ АЩЕДЖЭНЫМРЭ ЖАБЗЭМ ИХЭГЪЭХЪОНРЭ

Программэм иразделэу "Классым ык1и унэм ащеджэнымрэ жабзэм ихэгъэхъонрэ" зыфи1орэр еджэк1э-тхак1эм иягъэш1энк1э к1элэеджак1охэм апэрэ классым цагъотыгъэ ш1эныгъэхэм апыдзагъэу гъэпсыгъэ.

Еджэнымрэ жабзэм ихэгъэхъонрэ яхьыл1агъэу программэм кыдыдилгъытэхэрэр:

- 1) Зэджэштхэм ятемэхэр.
- 2) Унэм щеджэнхэр.
- 3) Еджэнымк1э кыулайныгъэу агъотын фаехэр. Зэджэшт текстхэмрэ жабзэм ихэгъэхъонрэ яхьыл1агъэу 1офэу аш1эштхэр.

Зэджэштхэм ятемэхэр. Илгъэс пэпчъ ящык1эгъэшт материалыр классым щаджыщтымрэ унэм щаджыщтымрэ апае кыыхахы зэхъум, к1элэц1ык1ухэм аныбжь елгытыгъэу аук1оч1ын алгъэк1ыщтыр, текстым ык1и тхылгъым 1офэу адаш1эщтым ищык1эгъэшт кыулайныгъэу класс пэпчъ цагъотын фаехэр зыфэдэхэр кыдыдалгытагъэх.

Еджэнымк1э программэр разделит1оу зэтеутыгъэ: ху-дожественнэмрэ, научнэ-познавательнэмрэ. Ахэмэ ахахъэх жанрэ зэфэшгъафхэм арыт художественнэ произведениехэр: рассказхэр, романхэмрэ повестхэмрэ ащыщ пычыгъо ц1ык1ухэр, усэхэр, орадхэр, статьяхэр. Ахэр зэхьыл1агъэхэр: Родинэр, унагъор, к1элэц1ык1ухэр, ц1ыфыр псэушгъэхэм, природэм зэрафыщытыр, природэм иуахътэхэр, природэр кыэухъумэгъэныр, к1элэц1ык1ухэм ящы1ак1, яджэгук1 ык1и нэмык1хэр.

Научнэ-познавательнэ разделым хахъэхэрэ произведениехэри жанрэ зэфэшгъафхэм арытых. Ахэр зэхьыл1агъэхэр: ти Адыгэ Республикэ итарихъ щыщхэр, тиц1ыф пэрытхэр, природэм щыгъурэ-щыш1эрэ гъэшгъонхэм ык1и нэмык1хэм яхьыл1агъэхэр.

Жэры1о творчествэм щыщ произведениехэм ч1ып1э гъэнэфагъэ программэм щаубыты. Ахэр гущы1эжыых, хырыхыхъэх, пшысэх. Ау мыхэр темэ зэфэшгъафхэм кыащытыгъэхэми хъушт.

Ти Адыгэ Республикэ ич1ып1э дахэхэм, ибайныгъэ, итарихъ, иц1ыф ш1агъохэм, адыгэ шэн-зэхэтык1э дахэхэм, икультурэ ехьыл1эгъэ материалхэм ч1ып1э ин программэм щаубыты.

Ащ ишыхъатых, гущы1эм пае, джы нэс программэм хэмытыщтыгъэ темэхэу хэхъагъэмэ ащыщхэр: *"Хымэ дышгъэ унэ нахы - тиунэжъ"*, *"Природэр кыэуухъумэмэ - дэхагъэр, псауныгъэр кыэуухъумэ"*, *"Адыгэ хабзэр атэкъныжъ"* (ящэнэрэ класс), *"Щыфымрэ природэмрэ"*, *"Дунаим тет хэгъэгухэр"* (япл1энэрэ класс) ык1и нэмык1хэр.

Урокым иохътэ нахыбэ дэдэр (такыкы 30-35-рэ) к1элэеджак1охэм яеджэнрэ текстым 1оф даш1энымрэ апэ1ухъан фае.

Класс пэпчъ к1элэеджак1охэр кыызэрэщеджэщтым (зы такыкыым телгытагъэу) псынк1агъэу хэлгын фаехэр мыщ фэдэх:

Классхэр	Зы такыкыым кыызэджен фзэ гущы1э пчъагъэр
апэрэ класс	15 (илгъэс еджэгъум ык1эмэ адэжъ)
ят1онэрэ класс	30-40
ящэнэрэ класс	50-60
япл1энэрэ класс	70-80

Унэм щеджэныр. Егъэджен-п1уныгъэ пшгъэрылгъэхэу ублэп1э еджап1эм ыпашгъэхэ щытхэр гъэцэк1эгъэнхэмк1э унэм щеджэныр дэгъоу зэхэцэгъэным мэхъанэшхо и1.

Еджэн урокхэм ш1эныгъэу, къулайныгъэу - ащагъотыщтхэм ясистемэ к1элэеджак1охэм аныбжьырэ яамалхэмрэ ялътытыгъэу программэм къеты.

Зэджэщтхэм епхыгъэу унэм 1офш1энэу щызэш1уахын фаехэмк1э узэрыгъозэщтыри ащ къегъэнафэ.

Унэм щеджэнымк1э мыщ фэдэ пшъэрылгъэр зэш1охыгъэнхэ фае:

1) предмет пстэумк1и классым зэрэщеджэхэрэм къатырэ ш1эныгъэхэм ахагъэхьоныр ык1и зягъэушъомбгъугъэныр;

2) тхылгъэу ящык1эгъэщтыр библиотекэм къыч1агъотэным, тхылгъым зыфэещт материалыр къыхагъэщыным егъэсэгъэнхэр;

3) ежь-ежьырэу тхылгъым 1оф зэрэдаш1эщт къулайныгъэхэу а1эк1элгъэхэм ахагъэхьоныр;

4) еджэнымк1э чаныгъэ къызыхагъафэу, ащ пыщагъэхэу, ш1эныгъак1эхэр зэрагъэготыным фаблэхэу п1угъэнхэр.

Унэм щеджэныр классым щаджырэм епхыгъэу, зымк1э ш1эныгъэу ык1и къулайныгъэу агъотыхэрэр адырэм щагъэфедэхэу гъэпсыгъэн фае. Ежь-ежьырэу к1элэеджак1охэр зэджэгъэ тхылгъэр класс еджэным иурокхэм ык1и нэмык1 урокхэм ащыгъэфедагъэхэмэ, егъэджен-п1уныгъэ 1офымк1э инэу иш1уагъэ къэк1о.

Тхылгъым ежь-ежьырэу 1оф даш1эн альэк1ыным икъу-лайныгъэхэр к1элэеджак1охэм а1эк1эгъэхьэгъэнхэм пае унэ еджэнымк1э сыхьат гъэнэфагъэхэр программэм къетых: ят1онэрэ классым илгъэс еджэгъум унэ еджэным сыхьат - 12, ящэнэрэ классым сыхьат - 12, япл1энэрэ классым сыхьат - 9.

Еджэным фэчэфхэу, ш1эныгъак1эхэр зэрагъотынхэм к1эгъу1ыхэу к1элэеджак1охэр п1уныгъэхэм афэгъэхьыгъэу пчэдыжь зэхахьэхэр, тхылгъеджэ конференциехэр, выставкэхэр зэхащэх ык1и тхылгъеджэ пэпчъ шъхьафэу 1оф даш1э.

Щы1ак1эр тэрэзэу къэзыгъэлгъэгорэ произведениеу жэбзэ дахэк1э тхыгъэхэм, пшысэхэм, усэхэм, гущы1эгъэхэм, хырыхыхьэхэм, художественнэ рассказхэм, художественнэ-научнэ ык1и научнэ-популярнэ произведениехэм к1элэеджак1охэр ежь-ежьырэу яджэнхэ фае.

Ежь-ежьырэу к1элэеджак1охэр зэреджэхэрэм е урокхэм зэращеджэхэрэм ямызакъоу, ахэмэ беседэхэр адиш1ызэ, зэджагъэхэм яхьыл1агъэу къатхыгъэхэр ыуплъэк1ухэзэ, к1элэегъаджэм к1элэеджак1охэр зэреджэхэрэм гъунэ лъефы.

ЕДЖЭНЫМК1Э КЪУЛАЙНЫГЪЭУ АГЪОТЫН ФАЕХЭР. ЗЭДЖЭЩТ ТЕКСТХЭМРЭ ЖАБЗЭМ ИХЭГЪЭХЬОНРЭ ЯХЬЫЛ1ЭГЪЭ 1ОФЭУ АШ1ЭЩТХЭР

Еджэн урокхэм анахь пшъэрылгъэ шъхьа1эу я1эр: дэгъоу къеджэнхэм икъулайныгъэхэр к1элэеджак1охэм а1эк1эхьанхэр, тхылгъымрэ текстымрэ 1оф адаш1эн альэк1ыныр; к1элэеджак1охэм яжабзэ нахь гъэчаныгъэныр.

Я II - IV классхэм ащызэхащэрэ урок пэпчъ к1элэеджак1охэм яеджэн (къызаджэхэрэм имэхьанэ къагуры1озэ, псынк1эу ык1и 1упк1эу къеджэнхэр) тэрэзэу зэхэщэгъэн, ащ йщык1эгъэ къулайныгъэхэр а1эк1эгъэхьагъэнхэ фае.

Текстым пычыгъо-пычыгъоу къеджэнхэм икъулайныгъэ апэрэ классым к1элэеджак1охэм щагъоты. Къызаджэхэрэр къагуры1оу, зэхэугуфык1ыгъэу, пычыгъохэр тэрэзэу къа1охэу ахэр есэнхэ фае.

Апэрэ классым щызэхащэрэ еджэн урокхэм яш1уагъэк1э зэджагъэхэм яхьыл1эгъэ 1офш1энхэр к1элэеджак1охэм к1элэегъаджэр я1эпы1эгъоу агъэцак1э. Ят1онэрэ илгъэсныкъом зы такъыкыым гущы1э 15 - 20 къеджэнхэ альэк1ын фае.

Ят1онэрэ классым к1элэеджак1охэр гущы1э псаухэмк1э къеджэнхэу

кѳулайныгѳа ащы1эк1ахѳа. Кѳызаджѳхѳрѳр нахѳ кѳагуры1оу, кѳызѳреджѳхѳрѳр нахѳ тѳрѳзѳу, 1упк1ѳу, зы такѳикѳым кѳызаджѳрѳ гущы1ѳ пѳѳагѳѳр нахѳыбѳ мѳхѳу (апѳрѳ илѳѳсныкѳом зы такѳикѳым 20-30, ят1онѳрѳм - 30-40). Мы классым щѳджѳрѳ к1ѳлѳеджак1оxѳр игѳорыгѳозѳ ежѳ-ежѳырѳу текст нахѳ инхѳм япычыгѳо зѳфѳшѳѳафхѳм е рассказ к1ѳк1хѳм кѳяджѳнхѳ альѳэк1ѳу есѳх. Зѳджѳгѳѳхѳм мѳхѳанѳ шѳѳа1ѳу и1ѳр к1ѳлѳѳгѳаджѳр я1ѳпы1ѳгѳоу к1ѳлѳеджак1оxѳм кѳагѳоты, произведениѳм хѳт л1ыхѳужѳхѳр кѳѳгѳѳлѳѳгѳогѳѳнхѳм фѳгѳѳхѳыгѳѳ гущы1ѳхѳу агѳѳфѳедагѳѳхѳр кѳыхагѳѳщых, жѳры1ок1ѳ л1ыхѳужѳхѳм ясурѳт кѳаш1ыным есѳх. Ежѳыр-ежѳырѳу 1оф зѳраш1ѳрѳм нахѳ хѳхѳо; упч1ѳхѳм джѳуапхѳр кѳаратыжѳын, к1ѳлѳѳгѳаджѳр 1ѳпы1ѳгѳу афѳѳмыхѳоу пшысѳм е сурѳтым имѳхѳанѳ кѳа1отѳжѳын альѳэк1ѳу мѳхѳух, ягущы1ѳк1ѳ нахѳ 1упк1ѳ зѳрѳхѳуным, яжабзѳ икѳѳбзагѳѳ хѳгѳѳхѳогѳѳным, гущы1ѳхѳр тѳрѳзѳу гѳѳфѳедѳгѳѳнхѳм 1оф адаш1ѳ.

Ящѳнѳрѳ классым зѳк1ѳ к1ѳлѳеджак1оxѳр гущы1ѳ псаухѳмк1ѳ кѳѳджѳнхѳу кѳулайныгѳа щѳагѳоты. Ащ кѳыхѳк1ѳуи к1ѳлѳеджак1оxѳм якѳѳджак1ѳ апѳрѳ илѳѳсныкѳом зы такѳикѳым гущы1ѳ 40 - 50, ят1онѳрѳ илѳѳсныкѳом гущы1ѳ 50 - 60 кѳѳджѳнхѳ фѳае.

К1ѳлѳеджак1оxѳр ежѳ-ежѳырѳу 1оф аш1ѳным нахѳ есѳх; рассказым хѳугѳѳ-ш1агѳѳу кѳыгѳѳлѳагѳорѳмѳ зѳк1ѳлѳык1уак1ѳу я1ѳр кѳагѳотыным, ахѳр зѳрѳзѳпхыгѳѳхѳр агѳѳунѳфынхѳм яамал кѳа1ѳк1ахѳѳ.

Мы классым щѳджѳрѳ к1ѳлѳеджак1оxѳр гущы1ѳхѳ зыхѳук1ѳ яжабзѳ гущы1ѳжѳхѳр, гущы1ѳ щѳрыоxѳр, грамматическѳ конструиѳхѳр тѳрѳзѳу щѳагѳѳфѳедѳнхѳ, литературнѳ шапхѳѳм тетѳу гущы1ѳхѳр кѳа1онхѳ альѳэк1ѳу есѳх.

Япл1ѳнѳрѳ классым к1ѳлѳеджак1оxѳр текстым гущы1ѳ псаухѳмк1ѳ псынк1ѳу, тѳрѳзѳу кѳѳджѳхѳу, кѳызѳджѳгѳѳхѳр кѳагуры1оу щѳесѳнхѳ фѳае.

Мы классым ик1ѳлѳеджак1оxѳр зы такѳикѳым апѳрѳ илѳѳсныкѳом гущы1ѳ 60 - 70-рѳ, ят1онѳрѳ илѳѳсныкѳом гущы1ѳ 70 - 80 кѳѳджѳнхѳ альѳэк1ын фѳае. К1ѳлѳеджак1оxѳм зѳджѳгѳѳм итыр ежѳыр-ежѳырѳу кѳа1ѳтѳжѳын, план кѳызѳрык1оxѳр зѳхагѳѳуцонхѳ, зѳджѳгѳѳхѳм имѳхѳанѳ икѳоу ык1и к1ѳк1ѳу кѳа1отѳжѳын, зѳджѳгѳѳхѳм ехѳыл1ѳгѳѳ сурѳт жѳры1ок1ѳ кѳаш1ын альѳэк1ыным икѳулайныгѳѳхѳр а1ѳк1ѳгѳѳхѳагѳѳнхѳ фѳае. Литературнѳ кѳѳ1ок1ѳ шапхѳѳм тетѳу кѳѳджѳхѳу ык1и гущы1ѳхѳу есѳх.

ЯПЛ1ѳНѳРѳ КЛАСС

Классым ык1и унѳм щѳджѳнхѳмрѳ жабзѳм ихѳгѳѳхѳонрѳ

(Тхѳѳафѳѳм сыхѳати 2.Зѳк1ѳѳмк1и сыхѳат 68-рѳ)

Классым щѳджѳнхѳр (сыхѳат 59-рѳ)

Зѳджѳщтхѳр зѳхѳыл1агѳѳхѳр:

1оры1уатѳхѳр литературѳм икѳѳѳѳап1.-10

Адыгѳ лѳѳпкѳым, республикѳм ис ц1ыф лѳѳпкѳхѳм, ащ кѳарык1уагѳѳм, ящы1ак1ѳ, непѳ тиреспубликѳ изытет, иприродѳ, иц1ыфхѳм, (иц1ыф пѳрытхѳм, и Президент, иписательхѳм, икомпозиторхѳм, иорѳды1оxѳм, исурѳтыш1ѳхѳм), ипсѳушѳхѳѳхѳм, илѳжѳыгѳѳхѳм яхѳыл1ѳгѳѳ усѳхѳр, рассказхѳр, орѳдхѳр,стѳтьяхѳр.

Тызыхѳт природѳм фѳгѳѳхѳыгѳѳ сурѳтхѳр (сыхѳати 11).

Гѳѳафѳѳмрѳ бжыхѳѳмрѳ янѳшанѳхѳр, мы лѳѳхѳанѳхѳм природѳм изытет, 1офш1ѳн зѳфѳшѳѳафѳу агѳѳцак1ѳхѳрѳр, псѳушѳхѳѳхѳмрѳ кѳолѳзыухѳмрѳ ящы1ак1ѳ зыфѳѳдѳр кѳѳзыгѳѳлѳѳгѳорѳр произведениѳхѳр.

Мы 1офыгѳомѳ яхѳыл1ѳгѳѳ гущы1ѳжѳхѳмрѳ хырыхѳхѳѳхѳмрѳ.

Адыгэ республикэм итхак1омэ нэ1уасэ зафэтэш1ы.-6

Унагьом исхэм, ахэмэ язэфыщытык1эхэм, ныбджэгъуныгъэ шьыпкъагъэм, к1элэц1ык1ухэм язэдэджэгук1эхэм, к1элэц1ык1у коллективым, 1ахьылхэм яхьыл1эгъэ усэхэр, рассказхэр, гу-щы1эжъхэр.

Тычэфэу, тыджэгун, тиш1эныгъи хэдгъэхъон, 1офш1ак1и зэдгъэш1эн (сыхьати5).

К1элэеджак1охэм язэхэтык1э, язэдэджэгук1э, ящы1ак1э, ш1эныгъэхэр зэрэзрагъэгъотхэрэм яхьыл1эгъэ произведениехэр.

Адыгэ джэгук1эхэм ащыщхэр.

Ныбджэгъуныгъэм, зэдэ1ужьыныгъэм, зэде1эжьыныгъэм, ш1эныгъэм яхьыл1эгъэ гущы1эжъхэр.

К1ымэфэ чэфыр къэблагъэ (сыхьати4).

К1ымафэм природэр зыфэдэр, ренэу зыщычъы1эрэ ч1ып1эхэр, мы лъэхъаным псэушъхъэхэм, къолэбзыухэм ящы1ак1, ц1ыфхэм 1офэу аш1эхэрэр, к1элэц1ык1ухэм ячэф зек1уак1эхэр къэзыгъэльтэгъорэусэхэр, рассказхэр, статьяхэр, пшысэхэр, гущы1эжъхэр, хырыхыхъэхэр.

Мамырныгъэм икъэухъумак1у (сыхьати5).

Тидзэк1ол1хэм, ахэмэ зеошхом л1ыгъэу щызэрахъагъэм яхьыл1эгъэ усэхэр, рассказхэр, гущы1эжъхэр.

Гъэтхэ гохьыр къэсыгъ (сыхьати8).

Гъатхэм природэр зыфэдэм, 1офш1энхэм, к1элэц1ык1ухэр зэрэджэгухэрэм, псэушъхъэхэм, бзыльфыгъэхэм ямэфэк1 яхьыл1эгъэ произведениехэр.

Ц1ыфыным пае ц1ыфыр къэхъугъ (сыхьати8).

Ц1ыфыгъэ-дзхэгъэ зэхэтык1эхэм, нахьыжъхэм узэрафыщытын фаем, адыгэ шэн-зэхэтык1э ш1агъохэм, ц1ыфыгъэм, шьыпкъагъэм, хьалэлыгъэм, гук1эгъуныгъэм яхьыл1эгъэ произведениехэмрэ гущы1эжъхэмрэ.

Тэ тищык1агъэр мамырныгъ(сыхьати3).

Тек1оныгъэм и Мафэ ехьыл1эгъэ произведениехэр.

1оры1уатэхэр(сыхьати7).

Ным, хэгъэгум, акъылыгъэм, 1ушыгъэм, адыгэ шэн-зэхэтык1э дахэхэм, 1эпэ1эсэныгъэм, шьыпкъэныгъэм, хьалэлныгъэм, л1ыхъужъныгъэм яхьыл1эгъэ гущы1эжъхэр, пшысэхэр, оредхэр.

Езбырэу зэрагъэш1эцт произведениехэм ащыщхэр:

Мэщбэш1э *И.Щытхъур фэс1оцт.*

Андырхъое *Хъ.Бжыхъэ пчэдыжъ.*

Ж э н э К ъ.Ц1ыфым игугъап1. Хэбзэ дахэу тэ ти1эр джащ фэд. Л1ыхъужъым иорэд.

Теуцожь *Ц. Зэныдэльф ткъошхэр.*

Бэрэтэрэ *Хъ. К1ымэфэ мыл.*

Пэрэныкъо *М. Сш1оигъор.*

Хъэдэгъэл1э *А. Заом тыфаеп.*

Еджэнымк1э къулайныгъэу агъотын фаехэр

Апэрэ илгэсныкгор. 1упк1э кьеджэным иамалхэр (зэпыгэуп1эр, мэкээдэш1ыныр, псынк1эггэгэжыныр) кызыфаггэфедэхээ, кьагуры1оу, тэрээу, 1упк1эу ык1и псынк1эу кьеджэнхэр. Ямынэ1осэ текстым кызыреджэхэрэм псынк1аггэу хэлгын фаер - зы такыккыым гуцы1э 60 - 70-м нахь мымак1эу аджынэу ары.

Ят1онэрэ илгэсныкгор. Теубытаггэ хэлгэу псынк1эу, гуры1оггэш1оу, 1упк1эу ык1и литературнэ кьэ1ок1э шэлхгэ тэрэзым итэу кьеджэнхэр. Ямынэ1осэ текстым кызыреджэхэрэм псынк1аггэу хэлгын фаер - зы такыккыым 70 - 80-м нахь мымак1эу аджынэу ары. Яинаггэк1и яжанрэк1и зэфэшгьяфхэу гьэпсыггэ текстхэм амакгэ мы1оу яджэнхэр ык1и ахэмэ ямэхьанэ кьагуры1оныр, 1упк1эу кьеджэнхэм ежг-ежгырэу зыфаггэхгэзырын альэк1ыныр.

Текстымрэ тхылгымрэ 1оф адаш1эным икгулайныггэхэр а1эк1эггэхгээнхэр

Зэджэггэ текстым ежг-ежгырэу упч1эхэр фаггэуцунхэ, текстым имэхгэнэ шгхьяа1э ежг ягуцы1эхэмк1э кьа1отэжгыын альэк1ыныр. Произведением иплан ежг-ежгырэу зэхаггэуцон, а планымк1э к1эк1эу е нахь зеггэушгьомбггуггэу зэджаггэхэм имэхгэнэ кьа1отэжгыныр.

Зэджэггэ текстым хэгтым ыц1эк1э е яцэнэрэшгхгэм итэу текстым имэхгэнэ кьа1отэжгыын альэк1ыныр.

Контекстэу зыхэгтым елгытыггэу гуцы1эм мэхгэнэ зэфэшгьяфхэр и1энхэ зэрилгэк1ыштыр аггэунэфын, гуцы1э ык1и кьэ1ок1э дахэхэр текстым кыхаггэштын, текстым хэт геройхэм жэбзэ шгхьяфгэу а1ульмэ альыплгэн альэк1ынхэр.

Произведениемхэм ахэтхэм язек1уак1эхэм уасэ афаш1ын, яш1ош1ыхэр ахэмэ кьара1ол1эн, геройхэм ашгыц горэм ехыл1эггэ рассказ зэхаггэуцоныр.

Кьяхгул1эггэ е зылгыплгяггэ горэмэ яхыл1аггэу жэры1ок1э рассказ зэхаггэуцон альэк1ыныр. А рассказым кьэтхыгхьан (описание) ш1ык1эхэр цаггэфедэнхэр.

Пшысэмрэ баснэмрэ гьэпсык1э гьэнэфаггэу я1эхэм нэ1уасэ афэш1ыггэнхэр.

Усэхэр езгырэу зэраггэш1энхэр.

Тхылгым ык1ышггорэ ац иапэрэ нэк1убггорэ атетхаггэхэмк1э ар кызытегуцы1эрэм рыггозэнхэ альэк1ыныр. Сноскэхэр, пычыггохэр, шгхгэмэ ац1эхэр, абзацхэр, нэмык1хэр ежг-ежгырэу аггэунэфынхэ альэк1ынхэр.

Унэм шаджышт тхылгэу кьафаггэунэфыггэм ехыл1аггэу яшк1эггэшт к1элэц1ык1у тхылгыр ежг-ежгырэу кыхахыныр ык1и ац еджэнхэр.

К1элэц1ык1ухэр зэдженэу аггэунэфыггэ 1офыггэ шгхьяа1э пэпчгэ произведении 3 - 5-мэ яджэнхэр.

1офыггэ гьэнэфаггэм ехыл1аггэу зэджэшт тхылгыр е произведениеер кыхахынымк1э шгы1э амалхэр а1эк1элгынхэр. Ац пае тхылгэ выставкэхэу, справочникхэу, тхылгэ мэк1аехэу еджэп1э библиотекэм и1эхэр кызыфаггэфедэнхэр.

Заджэрэ тхылгхэм е произведениемхэм осэ тэрэз афаш1ын альэк1ыным пае кгулайныггэхэр а1эк1эггэхгэ-ггэнхэр.

Тхылгым ык1ышггок1э, произведениеу дэтхэм ац1эхэмк1э, сурэтэу дэтхэмк1э, тхылгым и1э гуцы1апэмк1э джыри зэмыджэггэхэ тхылгыр кызытегуцы1эн ыльэк1ыштыр ежг-ежгырэу кьа1он альэк1ыныр. Каталогнэ картотекам фэнэ1осэнхэр, карточкэм зыфгэштхэ тхылгым, произведением, журналым, ггзетым ыц1э тэрээу ратхэн альэк1ыныр.

УНЭМ ЩЕДЖЭНХЭР (сыхь. 9).

Зэджэштхэр: адыгэ писательхэмрэ поэтхэмрэ атхыгъэ е зэдзэк1ыгъэ произведениехэу (художественнэ, научнэ-популярнэ тхылъэу, справочнэ литературэу) программэм ыгъэунэфыгъэ 1офыгъомэ яхьыл1агъэхэр.

Зэджэштхэм я1офыгъохэр. Тхылъхэу е произведениехэу зэдзэк1ыгъэхэр е адыгэ писательхэмрэ поэтхэмрэ атхыгъэхэр.

Ялэгъу к1элэц1ык1ухэу Хэгъэгъу зэошхом хэлэжъагъэхэм къатегущы1эрэ произведениехэр. Адыгэ Республикэм, Урысыем къарык1уагъэмэ, л1ыхъужъныгъэу ц1ыфхэм къахэфагъэм, техникэм, наукэм, машинэхэм, ахэр зыгъэпсыхэрэм, к1элэц1ык1ухэм язэхэтык1, ящы1ак1э, яджэгук1э къатегущы1эрэ произведениехэр. Адыгэ ц1ыфэу тек1оныгъэшхо зыш1ыгъэхэм, тикъалэхэм ык1и тичылэхэм языхэтыгъэмрэ яхэхъоныгъэхэмрэ яхьыл1эгъэ тхылъхэр е жанрэ зэфэшъхьафхэм арыт произведениехэр. Урысыем, тиреспу-бликэ ис ц1ыф лъэпкъ зэфэшъхьафхэм япшысэхэр.

Унэм щеджэнхэмк1э агъэфедэшт произведениехэм ащыщхэр:

А.С.Пушкин. *Бжыхъэ.*

М.Пришвин. *Мэзым хэт гъэхъунэ ц1ык1ур.*

Г. Скребицкий. *Жьэу къэк1ожьыгъэ хьак1эхэр.*

Мэз псэушъхьэхэр гъатхэм пэгъок1ых.

А.Кононов. *Ш1ыхьафы.*

Жэнэ Къ. *Зэдытий. Асыет.*

Цуекъо Ю. *К1элэ хъупхъ.*

КошбэеП. *Лъэбыщ.*

В.Осеева. *Классым.*

А. Апанасюк. *Фатима. Тек1оныгъэр къыдэтхыгъ.*

И. Трублаини. *Пырац. Пыжъит1умрэ шъыхъэ чъэрымрэ.*

АДЫГЭБЗЭ ЕДЖЭН
Апыщ Фатим
Япл1энэрэ класс
(Тхьэмафэм сыхьати 2.3эк1эмк1и сыхьат 68-рэ)

N/N	Темэр	Сыхьат пчъагьэр	Мафэр	
			План.	Факт.
1-Четв.				
1оры1уатэхэр литературэм икьежап1.-10				
1	А пстэури сэ сиорэд. Мэщбэш1э И.	1		
2	Ц1ыф льэпкь зэфэшхьафхэм ягушы1эжьхэр.	1		
3	Хырыхьэхэр. 1уры1упчьэхэр.	1		
4	К1элэц1ык1у джэгук1эхэр.	1		
5	К1ыбыель. Тыгьужь М.	1		
6	Пшысэхэр. Лэжьак1омрэ армэумрэ.	1		
7	Ц1ыфыр зарэтек1уагьэр.	1		
8	Пшъашьэм иш1уш1агь.	1		
9	Атакьэмрэ дышьэчэтымрэ.	1		
10	Зытэупльэк1ужьы. Тихэгьоныгьэмэ уасэ афэтэш1ы.	1		
Тызыхэт природэм фэгьахьыгьэ сурэтхэр-11.				
11	Бжыхьэ пк1ашь. Бэрэтэрэ Хь.	1		
12	Адыгэ ч1ыгум гугьэр ытам Бэрэтэрэ Хь. (езбыр)	1		
13	Адыгэхэр. Мэщбэш1э И. (езбыр).	1		
14	Сихэку клас. Адыгэ л1ыжьхэр. Мэщбэш1э И.	1		
15	Сихэгьэгу сигугьап1 Яхьул1э С.	1		
16	Тикьэлэ дах. Сикьуадж. Яхьул1э С.	1		
17	Бжыхьэ мэзым. Мырзэ Дз.	1		
18	Ощхыбыб. Мырзэ Дз.	1		
2-четв.				
19	«А пстэури сэ сиорэд». Проект.	1		
20	Зытэупльэк1ужьы. Тихэгьоныгьэмэ уасэ афэтэш1ы.	1		
21	Вн. еджэн Пришвин М «Мэзым хэт гьэхьунэ ц1ык1ухэр».	1		
Адыгэ республикэм итхак1омэ нэ1уасэ зафэтэш1ы.-6				
22	Бжыхьак1. К1эрэщэ Т.	1		
23	Хьак1э. К1эрэщэ Т.	1		
24	Мэзпэс. Кошбэе П.	1		
25	Дышьэ сыхьат. Кошбэе П.	1		
26	Рассказ. Нэхэе Р.	1		
27	Вн.еджэн. Скребицкий Г. «Жьэу кьэк1ожьыгьэ хьак1эхэр».	1		
Баснэхэр.-5				

28	Баджэмрэ кээрэумрэ. Пэрэныкьо М.	1		
29	Бэджэжыемрэ сэнэшхэмрэ. Цэй И.	1		
30	Пк1аумрэ кьамзэгумрэ. Цэй И.	1		
31	Ятэрэ ыкьорэ. 1эшынэ Хь.	1		
32	Зытэупльэк1ужы. Тихэгъоныгэмэ уасэ афэтэш1ы	1		
	3-четв.			
33	Вн.еджэн Кононов А. «Ш1ыхьаф».	1		
	К1ымэфэ чэфыр кьэблагэ.-6			
34	К1ымаф. Кьукьо Н.	1		
35	Пхьэшхэк1эмыл. Сильэрычъ. Цукьо Дж.	1		
36	Пхьэу1у. Гушылэхэр. Тихьэблэ клалэхэр. Цукьо Дж.	1		
37	Сыгу рехы ильэсык1эр. Осы пшъашьэр дэтышт шагум. Хьакьунэ 3.	1		
38	Ильэс хьяр.Бырсыр А. (езбыр)	1		
39	Зытэупльэк1ужы. Тихэгъоныгэмэ уасэ афэтэш1ы.	1		
40	Вн.еджэн Жэнэ Кь. «Зэдытый».	1		
	Тычэфэу тыджэгун, тиш1эныгы хэдгэхьон-5			
41	Л1ыжъ мыгъо шыгъумыт. Бэгъ Н.	1		
42	Л1ыжъ цык1умрэ нью цык1умрэ. Меркицкэ Р.	1		
43	Льэшшы ищэ-пк1ык1. Хьэдэгьэл1э А.	1		
44	Гьэмрэ к1ымрэ. Хьэкунэ 3.	1		
45	Вн.еджэн. Кошбэе П. «Льэбыщэ».	1		
	Гьэтхэ гуахьыр кьэсыгъ.-6			
46	Хьау ти гьатхэ арэу штапхэп. Дэрбэ Т.	1		
47	Кьэсыгъ гьатхэр. Лэгьупкьопс. Шэк1о А.	1		
48	Ш1ухьафтын. Адыгэ пшын. Тхьэркьохьо М.	1		
49	Ныр (езбыр). Жэнэ Кь.	1		
50	Уеджэк1о дэгьумэ. Гьогу остыгьэр плыжы хьумэ. Жэнэ Кь.	1		
51	Вн.еджэн Осеева В. «Классым».	1		
	Мамырныгэм нухьумаку.-7			
	4-четв.	1		
52	Май мэфэк1ыр. Жэнэ Кь.	1		
53	Хьалыгьур шы1эныгэм ыльапс. Жэнэ Кь.	1		
54	Л1ыхьужьым иорэд. Жэнэ Кь. (езбыр).	1		
55	Ушэтып1. Шэуджэн А.			
56	Ограничником иорэд. Тэ кьытфэнэщтыр. Кьумп1ыл Кь.	1		
57	Ислъам ичыгэежъ. Щэш1э А.	1		

58	Проект «Мылосэжын жьуагьохэр»	1		
Цыфым пае цыфыр кьэхьугь-10				
59	Апэрэ быбыгьу. Митяев А.	1		
60	Бжьэхэр мэлъыхьох. Ушинский К.	1		
61	Ощыр. Толстой А.	1		
62	Мышьиц. Толстой Л.	1		
63	Попымрэ ац ичырэк1о Балдамрэ. Пушкин А.	1		
64	Мюнхаузены кьехьулагьэхэр. Эрих Р.	1		
65	Вн.еджэн Апанасюк А «Фатима»	1		
66	Зытэупльэк1ужьы. Тихэгьоныгьэмэ уасэ афэтэш1ы.	1		
67	Тиш1эныгьэхэр зэфэтэхьысыжьых.	1		
68	Вн.еджэн Жэнэ Кь «Зэдытый».	1		
	Зэк1эмк1и:	68		